

סעיף ד. תענית בכורים ועניני אכילה בערב פסח

- (א) בערב פסח אין קורין ויחל^א אפילו כשיש עשרה אנשים בביהכ"ג שמתענים כל היום^ב.
 (ב) בערב פסח נהגו בכורים לצום חצי יום^ג.
 (ג) לא נהגו בכורים לפני מלחמת העולם השניה לעשות סיום בערב פסח^ד.
 (ד) בערב פסח נהגו בכורים להתפלל מנחה גדולה בבית המדרש או בדריטשול^ה.
 (ה) בערב פסח בצהרים לא אכלו בשר צלוי^ו.
 (ו) בערב פסח בצהרים אכלו בשר מעושן ותפוחי אדמה^ז.
 (ז) בערב פסח אחרי הצהרים אכלו עוגת שקדים וקפה עם קנמון^ח.

סעיף ה. כללי פסח, ליל א' בביהכ"ג

- (א) בפסח אין האשכנזים אוכלים קטניות^א.
 (ב) בפסח אין אוכלים עוף^ב.
 (ג) לפני תפלת ליל פסח מסירין שלט דטל ומטרי^ג.

אוצר החכמה

א. ב.א.לט; ג.א.ג.כז. ב. ג.א.ג.כז. ג. פעדר. ד. פעדר. ה. פעדר. ו. פעדר. ז. פעדר. ח. פעדר.
 א. אור האמת 24. ^{אוצר החכמה} ב. פעדר. ג. פעדר.

ועל קרבו כדכתב הרמ"א שם, נראה דבאמשטרדם השוו המדה ונהגו מפני כן לא לצלות שום בשר אחר חצות שאסור לאוכלו בליל יום טוב.

6. במהרי"ל ע' ט' כתב דרק דברים קלים שרי.

1. כן הוא במרדכי פסחים פרק ב' סי' תקפ"ח בשם גיסו ה"ר יצחק מקורביל, ודמנהג הגון הוא. ובמהר"ש סי' מ"ד סע' ג' (ע' 43) כתב דאסרוהו חכמים. וברמ"א סי' תנ"ג סע' א' כתב דהמנהג באשכנז להחמיר ודאין לשנות. והטעם הביא במרדכי שם דמשום גזירה הוא, דכיון דקטניות מעשה קדירה היא, ודגן נמי מעשה קדירה כדריסא, אי הוה שרינן קטניות דילמא אתי לאחלופי להתיר דייסא דאידי ואידי מעשה קדירה. וגם מידי דמידגן הוא כגון חמשת המינין, וגם יש מקומות שרגילין לעשות מהן פת כמו מחמשת המינין, ולכן אתי לאיחלופי לאותם שאינם בני תורה.

2. בברכי יוסף סי' תס"ז סע"ק י"א כתב דיש נוהגין כן שלא אוכלים עוף. והטעם בהג"ה פעדר כאן, כיון שעקרת הבית בדרך כלל בעצמה פתחה את העוף, והיה חשש שיש חטה בתוך העוף, ותעבור על כל יראה.

1. במגן אברהם ריש סי' ת"ע כתב דאין נכון לומר עננו בתענית בכורות. ובמחבר סי' תקס"ו סע' ב' משמע דלקרוא ויחל ולומר עננו בחזרת הש"ץ דינן שוה. ובשערי אפרים שער ח' סע' ק"ג להדיא דבע"פ אין ויחל. והטעם בכף החיים שם, משום דהוה כתענית ציבור שאין גוזרין בניסן.

2. כן הוא בשערי אפרים שם.

3. בכף החיים סי' ת"ע סע"ק ח' מביא בשם עולת שמואל שמצדד הרבה שבתענית זה אין צריך השלמה. והטעם שם, דאחר חצות שהוא זמן קרבן פסח אסור להתענות.

4. בכף החיים סי' ת"ע סע"ק י' הביא, דבתשובה מאהבה מפקפק אי בכור יכול לאכול בסעודת סיום בע"פ. והטעם שם כיון שיכול לעשות הסיום בזמן אחר.

5. בטור סי' תע"ו איתא דכן מנהג אשכנז בליל פסח, וכן במחבר שם סע' א' לגבי מקום שנהגו. ובכף החיים שם סע"ק ב' מביא מחלוקת הפוסקים, אם גם ביום <ביו"ט דפסח> אסור. ובסי' תס"ט איתא ברמ"א, דאסור לעשות גדי מקולס. וכתב שם בשלחן ערוך הרב סע"ק ד', דאיסור זה הוה כבר בערב פסח אחר חצות. ואף דאיסור עשייה זו מצאנו רק בגדי שלם עם ראשו

(ד) בליל פסח מתפללים י"ח דקות לפני צאת הכוכבים³, וכשערב פסח בשבת בצאת הכוכבים¹⁴.

(ה) בליל פסח אומרים פיוטים כבמחזור תקפ"ח⁵.

(ו) בליל פסח שר החזן החצי קדיש בניגון מיוחד לפסח¹⁶.

(ז) כשליל פסח חל בשבת מתחיל החזן ויכולו⁷, ואין החזן אומר מגן אבות¹⁸.

(ח) אין אומרים בליל פסח הלל בבית הכנסת⁹.

(ט) בליל ראשון של פסח אין עושין קידוש בבית הכנסת¹⁰, בשני לילות ראשונות¹⁰.

(י) בליל פסח אין שרים יגדל בבית הכנסת¹¹.

סעיף ו. מנהגי ליל הסדר

(א) אין לובשים קיטל (סרגנס) בליל הסדר¹².

ד פענדר. ה פענדר. ו פענדר. ז אי"ב; ב.א.כב; ג.א.ג.כח. ח אור האמת 18. ט אי"ב.
י ב.א.כב; ג.א.ג.כח. יא פענדר.
א מפי הר"ר י. פרסר.

מגלת סתרים לרבינו נסים. וברא"ט ע' מ"ד כתב דכן נראה לו. וכן נפסק במחבר סי' תפ"ז סע' א'. והטעם במחזור ויטרי שם בשם מגלת סתרים לרבינו נסים, שתיקנו לאומרו שלא יהיו יחידים בבית הכנסת ויתיראו ממזיקין שעלולין לבוא בליל שבת ובבית הכנסת, וליל פסח הוא ליל שימורים.

9. כן נפסק ברמ"א סי' תפ"ז סע' ד'. והטעם כתב באור האמת שם, דבתוספות בברכות (י"ד ע"א ד"ה ימים שהיחיד) כתבו על הירושלמי, דמשמע מתוך הירושלמי דדרכן היה לאומרו. אם כן משמע דבעלי תוספות עצמם לא אמרוהו, ואנחנו מבני בניהם ומימיהם אנו שותים.

10. כן הוא בסידור רש"י ע' 182. וכן בספר האורה ע' מ"ה, מחזור ויטרי ע' 299, רוקח סי' רפ"ג ע' קנ"ב, מנהגים דבי מהר"ם ע' 24, מהרא"ק סי' ק"ד הג' ב', רא"ט ע' מ"ג, וכן במחבר סי' תפ"ז סע' ב'. והטעם בסידור רש"י שם, לפי שקידוש א' מד' כוסות הוא, ואין שותין אותו בביהכ"נ, ואם שתה נמצא ששתה ה'. ובמחזור ויטרי שם מוסיף, דאין לך עני שבישראל שאין לו כוס בביתו. ומסביר זה במנהגים דבי מהר"ם שם, דקידוש בביהכ"נ אינו אלא בשביל אורחים להוציאם ידי חובתן וזו אינה צריכה בפסח.

1. בשארית ישראל פרק ל"ד מובא דללובשו הוא מנהג פולין, שבשנת תפ"ד נפטר באמשטרדם האלוף והקצין התורני כהר"ר ישראל ויינשענק, שהיה רגיל מטעם זה ללובשו.

3. בטור סי' תע"ב כתב, דבפסח אין מוסיפין מחול על הקודש כבשאר שבתות ויום טוב, דזמן אכילת מצה אינו אלא בלילה. ובשו"ת תרומת הדשן סי' קל"ז כתב, דקידוש נמי הואיל וכוסו בכלל ד' כוסות מן הרמוזים בלשון גאולה במצה, שהיא זכר לחירות, אם כן כולו צריכין שיהא לילה ממש. עד כאן דברי תרומת הדשן. ועל פי זה י"ל דכיון דאסור לעשות קידוש לפני צאת הכוכבים ממש, מאחרים התפלה מהרגיל, כדי שעד שיגמרו התפלה ויגיעו הביתה, יהיה על כל פנים צאת הכוכבים.

4. כן הוא במנהגי אוטרעחט (ר"צ טל) סע' 181 לגבי כל מוצאי שבת, וגם אם הוא ליל יום טוב.

5. במהרא"ק סי' ק"ד הביא דאומרים למעריב ליל שימורים. וכן ברא"ט ע' מ"ג, ר"ז יענט ע' קע"ז (פסח) ושם עוד תוספת.

6. כן הוא במנהגי וורמיישא לר"י שמש ע' פ"ה סי' ע"ז. ובהערות רבש"ה לר"י שמש שם ח"א ע' פ"ח הערה 36 כתב, דהניגון של אדיר הוא התקבל בקרב בני אשכנז כניגון עיקרי של פסח ומנגנים בו גם קטעי תפלה שונים.

7. כן הוא במחזור ויטרי ע' 299, מנהגי הר"ר א' חילדיק ע' 188, ורא"ט ע' מ"ד. והטעם בפמ"ג סי' תפ"ז בא"א סע"ק ג', כיון דעיקרו נתקן משום יום טוב.

8. כן הוא במחזור ויטרי ע' 280 (ס"ב) בשם

- (ב) לפסח מאחלים בהולנד "בווא גוט" ² (תבנה טוב) או "בווא שטארק" (תבנה חזק) ¹.
פסח כשר לא הכירו בהולנד לפני כ-80 שנה.
(ג) בליל הסדר יושבים בקידוש.
(ד) נטילת ידים על דבר לח אין עושים היום ³ כי אם בליל הסדר ⁴, ואז רק בעל הבית ⁵.
(ה) למרור משתמשים בסאלאט ירוק (חסא) ¹⁶.
(ו) לכורך משתמשים בחריין (קרין, הנקרא היום חזרת) ¹⁷.

ב שארית 9; ירושה b1146. ג מכתב ר' ה. בעם להר"ר א. ארונסון 30-3-71. ד מפי הר"ר ב. דע יונג. ה מפי הר"ר י. פרטר. ו מפי הר"ר י. פרטר. ז מפי הר"ר י. פרטר.

ע' 187 ושם ע' 190, הג' מיימונית הל' חמץ ומצה פ"ז אות כ', מהרי"ל סדר ההגדה ל"ג (ע' קי"א), רא"ט ע' נ"א הג"ה ק"ד. ובמנהגי הר"א חילדיק ע' 190 כתב דהיינו שקורין לוטיגא. ובמהרא"ק סי' קי"ד כתב דיקח לטויכא. וברא"ט שם לטוגא. ובשו"ת חכם צבי סי' קי"ט כתב, דהחזרת השנוי במשנתנו ובלשון חכמים הוא חסא, הוא הירק הנקרא בלשון אשכנז סאלאט ודשם העצם שלו הוא לטוגא בכל הלשונות ששמע, ודיש לו הסימנים האמורים בגמרא <שם דף ל"ט ע"א> שיש לו שרף ופניו מכסיפין ותחלתו רך וסופו קשה, ותחלתו מתוק וסופו מר כלענה. ודבמקום שחזרת שהוא לאטוגא סלאט שכיח כמו בעיר אמשטרדם, כל אשר נגע אלוקים בלבו יקיים מצוה כתיקונה ויקנהו לשם מצות מרור אף אם הוא ביוקר. והטעם כתב בהג' מיימונית שם, דאיתא בפסחים דף ל"ט ע"א, מאי חסא, דחס רחמנא עלן ופרקן. ועוד שנמשלו מצרים לחזרת שתחלתו רך וסופו קשה.

7. ביוסף אומץ סי' תשמ"ו (ע' 167) כתב, דלמרור אם אפשר לוקחין לאטיך ואחר כך לוקחין מעררעטיך לכריכה. ואף דמוכח שם בסי' תשס"ט דלאו דוקא, משמע מכאן שהיו מתלקים בין מרור לכורך. והטעם לחילוק זה נראה על פי דברי החכם צבי בסע"ק קודם, דמפני שהחסא היה ביוקר הסתפקו בו לעיקר המרור, והכורך היה די להם בקרין.

2. כן הוא בהערות רבש"ה לר"י שמש ע' פ"ח הערה 37. והטעם. בהערות רבש"ה שם, שיהודי אשכנז רגילים לאחל זה מחמת חשיבותו של שיר "אדיר הוא", כלומר שיזכה להשתתף בבנין בית המקדש, על פי לשון השיר "נון בווא דיין טעמפיל". וכן הוא בשארית ובירושה שם.

3. בלקט יושר ע' 33 כתב דא"צ נט"י רק למה שצריך ברכת בורא מיני מזונות. ובכף החיים סי' תע"ג סע' ג' סע"ק ק"ד כתב בשם הל"ח פרק כ"ה, דהעולם נוהגין שלא ליטול ידיהם לדבר לח, ויש להם על מה שיסמכו, שהתוספות סוברים כן. וגם הטור כתב כאן, דלפי המהר"ם מרוטנבורק אין צריך היום נטילה לדבר שטיכולו במשקה.

4. כן הוא בהערות רבש"ה לר"י שמש ח"ב ע' רכ"ז הע' 7 בשם עצי אלמוגים, וכן בכף החיים שם בשם ח"י אות כ"ה. והטעם בכה"ח שם, דהוא כאחד משאר שינויים שעושין בלילה הזה כדי שישאלו.

5. כן הוא במהר"ש סי' ש"ב סע' ג'.
6. במשנה פסחים דף ל"ט ע"א נמנו חמש ירקות שאדם יוצא בהן ידי חובת מרור, והראשון מהם הוא חזרת. ובגמרא שם אמרינן שהוא חסא. וכתב בסידור רש"י ע' 183 סע' מ"ט, דלכתחלה יקח למרור חסא. וכן בספר הפרדס ע' מ"ו, מחזור ויטרי ע' 270 סע' מ"ט, רוקח סי' רפ"ג ע' קנ"ד ד"ה מרור, מנהגי הר"א חילדיק